

การเรียนรู้โดยใช้วิธีการสอนกลุ่มย่อย (Small group tutorial)

ทองจันทร์ หงส์ถาวรภักดิ์**

นับแต่โบราณกาลนักปราชญ์ นักปรัชญาทางการศึกษา และนักวิทยาศาสตร์ทางการศึกษาทุกคนมีความเห็นสอดคล้องต้องกันว่า การเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้นั้นขึ้นอยู่กับผู้เรียนไม่มีใครในโลกนี้จะสอนอะไรใครได้ ดังนั้นการเรียนการสอนจึงพยายามที่จะจัดให้เน้นที่ “การเรียนรู้” ของผู้เรียนมากกว่า “การสอน” ของครู ครูควรเป็นเพียงผู้นำทางหรือชี้แนะกระตุ้นให้เกิดแรงจูงใจที่จะเรียนเท่านั้น

การจัดการเรียนการสอนเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองนี้ จึงมีผู้คิดหาปรับปรุง วิธีการใหม่ ๆ ขึ้นมา ดังเช่น

1) จัดให้มีการเรียนแบบ เอกัตตภาพ (individualized learning) ซึ่งวิธีการสอนนี้ จะมอบให้ผู้เรียนเป็นคนตั้งจุดมุ่งหมายของการเรียนรู้ของตนเองแล้วตนเองจะพยายามเรียนตามความสามารถของตนเองให้บรรลุจุดมุ่งหมายที่ตนตั้งไว้ ในระหว่างการเรียนนั้นก็จะได้รับการประเมินผลการเรียนตลอดเวลาโดยตนเองเป็นผู้วางวิธีการประเมินร่วมกับครูผู้สอน

2) จัดให้ผู้เรียนทำโครงการอิสระ (project oriented learning) หมายถึงจัดให้ผู้เรียนเลือกโครงการที่จะดำเนินการค้นคว้าหรือ เสาะแสวงหาคำถามของปัญหาด้วยตนเอง โดยครูมิได้มาช่วยคิดหรือแนะนำให้ทำงานอย่างโน้นอย่างนี้ เมื่อผู้เรียนเลือกโครงการที่จะทำได้แล้ว ก็ดำเนินการด้วยตนเองทำไปจนอาจจะบรรลุผลสำเร็จหรืออาจจะไม่บรรลุผลสำเร็จก็ได้ สิ่งที่พึงประสงค์สำหรับวิธีการสอนนี้ คือ คุณสมบัติหรือลักษณะนิสัยในการคิดเป็น ทำเป็นในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ของผู้เรียนที่ผู้สอนต้องการปลูกฝังในตัวผู้เรียน

3) เน้นการเรียนการสอนที่ให้โอกาสผู้เรียน ซักถาม ได้ตอบและอภิปราย ระหว่างผู้เรียนด้วยกันเอง หรือกับผู้

สอนให้มากขึ้น เช่น การเรียนในกลุ่มย่อย การทำสัมมนา การประชุมวิชาการ เป็นต้น

การเรียนการสอนทั้งสามวิธีที่กล่าวมาจะบรรลุผลสำเร็จได้ดี จะต้องเรียนบนพื้นฐานของปัญหาที่เกิดขึ้นจริง เช่น ในการเรียนรู้แบบเอกัตตภาพ ครูอาจจะกระตุ้นให้ผู้เรียนสามารถเห็นปัญหาของสังคม ครอบครัว หรือของผู้ป่วยได้ก่อนแล้วจึงให้ผู้เรียนตั้งจุดมุ่งหมายตามความสนใจของตนเองว่าตนต้องการเรียนรู้เพื่อแก้ปัญหาอะไร ส่วนการเรียนโดยอีก 2 วิธีนั้นก็ควรอาศัยปัญหาจริงเป็นฐานในการเรียน จึงจะสามารถกระตุ้นให้เกิดแรงจูงใจในการเรียนของผู้เรียนได้อย่างเต็มที่

โดยทฤษฎีแล้วการเรียนรู้แบบเอกัตตภาพจะเป็นการเรียนรู้ที่เหมาะสมตามอุดมคติทุกประการ แต่ในทางปฏิบัติจริงแล้วจะมีข้อยุ่งยากมาก เช่น

1) การเรียนรู้แบบเอกัตตภาพต้องการครูให้ไปทำงานร่วมกับผู้เรียน 1 คน เท่านั้น ซึ่งจะทำให้การเรียนการสอนแบบนี้แพงมากไม่สามารถหาเงินมาจ้างครูสอนให้ครบจำนวนผู้เรียนทุกคนได้

โรงเรียนแพทย์บางแห่งจึงต้องหันมาใช้คอมพิวเตอร์ ทำหน้าที่เป็นครูสอนแทนโดยเน้นให้ผู้เรียนแก้ปัญหาต่าง ๆ กับคอมพิวเตอร์ที่โปรแกรมไว้แล้ว การเรียนการสอนโดยใช้คอมพิวเตอร์ (Computer Assisted Instruction = CAI) กำลังแพร่หลายอยู่มากในการเรียนของโรงเรียนแพทย์ในทวีปอเมริกาเหนือและยุโรปบางประเทศ

2) การเรียนโดยใช้คอมพิวเตอร์ช่วย สามารถแก้ไขปัญหาเรื่องเวลาที่ครูจะต้องพบกับผู้เรียนได้แต่ก็สร้างปัญหา

* (ปรับปรุงจากปรัชญาการศึกษาของ หลักสูตรแพทยศาสตรบัณฑิตของคณะวิทยาศาสตร์การแพทย์ มหาวิทยาลัยแมคมาสเตอร์ คานาดา)

** หน่วยแพทยศาสตร์ คณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ใหม่เกิดขึ้น คือผู้เรียนไม่มีโอกาสพบกับผู้สอนเลยจึงขาดความสัมพันธ์ระหว่างครูกับศิษย์ทำให้มีปัญหาด้านมนุษยสัมพันธ์และความสัมพันธ์ทางจิตใจ

3) ความก้าวหน้าของผู้เรียนวัดได้โดยอาศัย การที่ผู้เรียนเรียนจบบรรลุจุดมุ่งหมายเพียงใด ซึ่งการวัดวิธีนี้ต้องอาศัยระบบการวัดที่มีเทคโนโลยีสูง และบางคราวการวัดนี้อาจจะช่วยกระตุ้นให้เกิดความรวดเร็วในการเรียนรู้ได้ดีมาก แต่ไม่อาจกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ที่ลึกซึ้งได้

จากข้อยุ่งยากเหล่านี้ โรงเรียนแพทย์แมคมาสเตอร์ (Mc, Master) ของประเทศแคนาดา ได้ทดลองใช้วิธีการเรียนรู้ที่ให้ประโยชน์ต่อผู้เรียนแต่ละคนเหมือนกับเรียนด้วยตนเองแต่ผู้เดียว (individualized) แทบทุกประการ และในขณะเดียวกันก็สามารถจัดปัญหาข้อยุ่งยากดังกล่าวแล้วข้างต้นได้ ระบบการเรียนรู้ที่โรงเรียนแพทย์แมคมาสเตอร์ใช้ในการเรียนการสอนของเขา คือ ระบบการสอนกลุ่มย่อย (group tutorial system)

ระบบการสอนกลุ่มย่อย ที่โรงเรียนแพทย์แมคมาสเตอร์ เขาทำกันอย่างไร

โรงเรียนแพทย์แมคมาสเตอร์ แบ่งนักศึกษาออกเป็นกลุ่มเล็ก ๆ กลุ่มละ 5-6 คน แต่ละกลุ่มเรียนไปด้วยกันเป็นทีม แต่ละคนในกลุ่มจะช่วยกันเรียน ช่วยกันค้นคว้าหาความรู้มาเล่าสู่กันฟัง กลุ่มตั้งวัตถุประสงค์ของการเรียนเอง จัดหาวิธีการเรียนเอง และวัดผลการเรียนเองทั้งสิ้น ครูทำหน้าที่เป็นผู้กระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ (facilitator) คล้ายกับเป็นที่ปรึกษา และคอยแนะนำว่าจะไปแสวงหาความรู้ได้ที่ใด เช่นจากศูนย์วิทยบริการ หรือจากห้องสมุดต่าง ๆ เป็นต้น นักศึกษาในกลุ่มจะแบ่งงานกันไปทำ เมื่อทำเสร็จแล้วกลับมาที่กลุ่มมาเล่าและอธิบายให้กลุ่มรับทราบว่าได้เรียนอะไรไป และในขณะเดียวกันก็มาช่วยสอนให้กลุ่มได้เรียนรู้ไปด้วยพร้อมกับการเรียนรู้โดยวิธีนี้จะเป็นการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาจริงที่เกิดขึ้นเป็นฐานในการเรียนทั้งสิ้น โดยครูเป็นผู้กระตุ้นให้นักศึกษาเห็นปัญหาก่อน

การเรียนเช่นนี้จะทำให้กลุ่มเรียนไปพร้อมกันทั้งกลุ่มเปรียบเสมือนเรียนด้วยตนเองเพียงคนเดียวเหมือนกัน ผิดกันแต่ว่ากลุ่มจะต้องเรียนไปพร้อมกันเป็นทีม

โรงเรียนแพทย์แมคมาสเตอร์ มิได้มีวิธีการสอนระบบการสอนกลุ่มย่อยดังกล่าววิธีเดียวยังมีวิธีอื่นอีกหลายวิธี แต่ส่วนใหญ่จะเป็นวิธีการสอนแบบกลุ่มย่อยวิธีต่าง ๆ และใช้ปัญหาเป็นฐาน

โดยวิธีการสอนระบบการสอนเป็นกลุ่มทำให้โรงเรียนแพทย์แมคมาสเตอร์ สามารถบรรลุผลของการเรียนรู้ที่พึง

ประสงค์หลายอย่าง เช่น

1) นักศึกษามีโอกาสได้อภิปราย ได้เถียง ระหว่างกันและกัน (interpersonal interaction) ซึ่งเป็นผลทำให้เกิดการเรียนรู้ตนเองในฐานะที่เป็นปฏิกชน และสามารถแก้ไขข้อบกพร่องของตนเองในการอภิปรายหรือในการประพฤติปฏิบัติตนในสังคมมากขึ้น

2) นักศึกษาได้เรียนรู้ความรู้พื้นฐานในการแก้ไขปัญหาโดยอาศัยการทำงานเป็นกลุ่ม ซึ่งการเรียนรู้นี้จะทำให้นักศึกษาได้เตรียมตัวที่จะทำงานเป็นทีมกับแพทย์ผู้อื่นหรือคนอื่นในทีมสาธารณสุขในอนาคต

3) นักศึกษามีโอกาสได้เรียนรู้จากเพื่อนที่มีภูมิหลังต่าง ๆ กัน ทำให้นักศึกษาสามารถเรียนเรื่องต่าง ๆ ได้หลาย ๆ แนวความคิดและมีความรู้ความเห็นที่กว้างไกลออกไปได้

4) นักศึกษามีโอกาสได้รับทราบการประเมินผลการเรียนและพฤติกรรมของตนเองจากตัวเอง จากเพื่อนและจากครู ได้อย่างดีภายใต้บรรยากาศของมิตรภาพ

5) นักศึกษามีโอกาสที่จะได้รับความเห็นอกเห็นใจและความช่วยเหลือในด้านการสร้างความมั่นคงของอารมณ์ (emotional support) จากเพื่อนและครูในเมื่อชีวิตของตนประสบกับความเปลี่ยนแปลงอย่างไรเหตุหลงภายหลังที่เข้ามาศึกษาในโรงเรียนแพทย์

บทบาทของครู (tutor) ในระบบการสอนกลุ่มย่อย

ครูควรมีบทบาทหลัก คือ

“เป็นสื่อช่วยให้ผู้เรียนเกิดการคิดแก้ไขปัญหา (facilitator) มากกว่าเป็นผู้ให้ความรู้”

ครูควรมีความรู้และทักษะ ดังต่อไปนี้

1) ความรู้และประสบการณ์ทางการแพทย์ นอกเหนือไปจากวิชาที่ตนเองเชี่ยวชาญ เช่น ถ้าตนเองเชี่ยวชาญทางด้านการศึกษา ก็ควรมีความรู้ทางแพทย์ด้วยบ้างเพื่อทำหน้าที่เป็นครูของนักศึกษาแพทย์ (ในกรณีที่ใช้ผู้มิใช่แพทย์เป็นครู)

2) รู้เรื่องวัตถุประสงค์การศึกษาของหน่วยการสอน พร้อมกับรู้เรื่องวัตถุประสงค์ของหลักสูตรแพทยศาสตร์บัณฑิตด้วยอย่างดี ทั้งนี้เพื่อทราบว่าจะแนะนำนักศึกษาให้ไปพบวิทยากรคนใดในด้านใดหรือไปแสวงหาความรู้ที่ห้องสมุดแห่งใดจึงจะเหมาะสมกับหลักสูตร

3) มีความคิดริเริ่มและสร้างสรรค์ พร้อมกับมีทักษะในการเข้าใจตัวปัญหาและการจัดการกับปัญหา

4) มีความเข้าใจเบื้องต้นในเรื่องพฤติกรรมของกลุ่ม โดยเฉพาะพลวัต (dynamics) ของกลุ่มศึกษาที่กลุ่มร่วมเรียนด้วยกัน ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ใช้ในการสอนและทำงานกับกลุ่มย่อย

คุณลักษณะและเจตคติที่สำคัญของครูในระบบการ สอนกลุ่มย่อย

1) ครูจะต้องมอบปัญหาชีวภาพการแพทย์ (bio-medical problems) ให้ยืดหยุ่นและกว้างขวางครอบคลุมแง่มุมต่าง ๆ ของปัญหา ได้แก่ เรื่องทางระบาดวิทยาคลินิก (clinical epidemiology) ทางสังคม ทางพฤติกรรมศาสตร์ และทางด้านป้องกัน ของปัญหาชีวภาพการแพทย์นั้น ๆ

ทั้งนี้หมายความว่าครูจะต้องใช้ความคิดและความสนใจของครูในการช่วยให้นักเรียนเกิดบูรณาการ (integrate) การเรียนรู้หลายแง่มุมเข้าด้วยกันทำให้เกิดการเรียนรู้หมดทั้งระบบในเครือข่ายของวิชานั้น

2) ครูต้องมีความเชื่อมั่นในตนเองและในงานของตนในฐานะที่เป็นนักวิชาการและนักวิชาชีพ (professional) ว่าตนนั้นมิใช่ผู้เชี่ยวชาญที่จะรู้ทุกสิ่งไปทั้งหมดและจะสามารถตอบคำถามทางวิชาการได้ทุกคำถาม และต้องคิดเสมอว่าตนนั้นจะไม่แย่งเวลาของนักศึกษาที่ค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง โดยการที่จะพยายามป้อนความรู้ของตนให้กับนักศึกษา

3) ครูต้องมีความสามารถที่จะติดต่อกับนักศึกษาได้ในฐานะปฤษฎางค์ด้วยกัน ครูต้องสนใจในพฤติกรรมของมนุษย์มากกว่าที่จะสนใจเนื้อหาวิชา มีความสามารถที่จะค้นพบความสนใจ ความสามารถ จุดมุ่งหมายและปัญหาต่าง ๆ ของนักศึกษา

4) ครูมีความสนใจในกิจกรรมของนักศึกษา เพื่อที่จะกระตุ้นนักศึกษาให้ทำงานของนักศึกษาให้สำเร็จเท่าที่ศักยภาพของนักศึกษาเองจะอำนวยให้

5) ครูมีความเชื่อมั่นในตนเองที่จะให้คำติชม (feedback) ที่ตรงไปตรงมากับนักศึกษาได้ และต้องสามารถที่จะเผชิญหน้ากับนักศึกษาที่ไม่ทำงานที่เอาเปรียบเพื่อนปล่อยให้เพื่อนทำงานตามลำพัง และผู้ที่หันหน้าหนีปัญหาโดยที่ครูต้องสามารถติดตามช่วยเหลือนักศึกษาให้สามารถแก้ไขปัญหานั้นได้

6) ครูให้ความนับถือแก่นักศึกษาในฐานะเพื่อนร่วมงาน (colleague) ที่มีความรับผิดชอบสูง โดยที่ครูสามารถเรียนรู้ร่วมกับนักศึกษาได้ แทนที่จะแสดงตนเป็นผู้มีอำนาจเต็มในชั้นเรียน พฤติกรรมของครูชนิดนี้จะทำได้ต่อเมื่อครูมีความสามารถที่จะประเมินตนเองได้อย่างซื่อสัตย์ และสามารถอดทนอดกลั้นต่อคำพูดติชมของนักศึกษาได้

7) ครูต้องมีความรับผิดชอบสูง ซึ่งแสดงออกโดยสัญญาอะไรไปแล้วกับนักศึกษา จะต้องปฏิบัติตาม (keep commitment)

บทบาทของนักศึกษา

ในกลุ่มย่อยที่เป็นอุดมคติ จะเห็นความแตกต่างระหว่างบทบาทของครูและนักเรียนน้อยมาก เป็นความจริงที่ครูมีประสบการณ์มากกว่าและมีภูมิหลังทางคลินิกที่ทำให้ครูสามารถเข้าใจปัญหาได้แม่นยำกว่า แต่ที่แท้จริงแล้ว ครูก็คือนักศึกษาผู้หนึ่งที่กำลังเรียนจากคนอื่นในกลุ่มเช่นเดียวกัน

บทบาทของนักศึกษาในกลุ่มย่อยจะต้องไม่นิ่งเฉย และจะต้องร่วมมือกับนักศึกษาคนอื่น รวมทั้งครูด้วย ในการทำงานที่จะทำให้เกิดบรรยากาศที่เหมาะสมกับการเรียนรู้ขึ้นภายในกลุ่ม ความสำเร็จหรือความล้มเหลวของการทำงานเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ทางการศึกษาขึ้นอยู่กับการทำงานของกลุ่มทั้งหมด มิใช่เกิดขึ้นจากครู ดังนั้นนักศึกษาทุกคนจะต้องร่วมมือร่วมใจกันสร้างวัตถุประสงค์ของการศึกษาของกลุ่มขึ้นมา อดเถียงต่อรองกันเพื่อสร้างกฎเกณฑ์ของกลุ่ม เพื่อให้กลุ่มทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล และพร้อมที่จะให้คำติชมอย่างเปิดเผยและตรงไปตรงมาต่อเพื่อนร่วมกลุ่มทุกคนรวมทั้งครูด้วย ทุกคนต้องซื่อสัตย์ต่อกลุ่มโดยทุกคนทำงานที่กลุ่มมอบหมายให้โดยไม่บิดพลิ้ว พร้อมทั้งจะทำงานที่ได้รับมอบหมายมาเสนอต่อกลุ่มในการประชุมกลุ่มนัดถัดไปให้ตรงต่อเวลา

เนื่องจากจุดมุ่งหมายของการเรียนระบบกลุ่มย่อยนี้คือการเรียนการสอนในระหว่างสมาชิกด้วยกันเองในกลุ่ม ดังนั้น สมาชิกของกลุ่มต้องร่วมมือกันทำงานไม่เพียงแต่ชั่วระยะเวลาในชั้นเรียนเท่านั้น ยังต้องร่วมมือกันทำงานนอกเวลาอีกด้วย เพื่อช่วยเหลือเพื่อนที่ยังเรียนอ่อนอยู่ให้เรียนให้ทันเพื่อน เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ของการศึกษาพร้อมกัน บางคราวนักศึกษาจะพบกันเองในกลุ่มโดยปราศจากครูก็ได้ หรือถึงแม้เมื่อมีครูอยู่ด้วย ครูก็อาจจะมอบหมายให้นักศึกษาค้นคว้าหาหน้าที่เป็นผู้นำดำเนินการเรียนการสอนไปได้โดยวิธีนี้ นักศึกษาสามารถเพิ่มพูนประสบการณ์ในการเป็นผู้นำกลุ่มได้ทั่วทุกคน โดยผลัดเปลี่ยนกันเป็นผู้นำกลุ่ม

นักศึกษาแพทย์ที่เข้าโรงเรียนแพทย์ใหม่ ๆ ได้รับความเคยชินในการเรียนในระบบแข่งขันมามาก เช่น แข่งกันสอบเข้ามหาวิทยาลัย เป็นต้น ดังนั้นในระยะแรก ๆ ของการเรียนการสอนระบบนี้ อาจต้องใช้เวลาระยะหนึ่งให้นักศึกษาได้มีโอกาสพัฒนาตนเอง ให้เกิดความรู้สึกรับผิดชอบต่อเพื่อนต่อกลุ่มเสียก่อน จึงจะทำงานร่วมกลุ่มอย่างมีประสิทธิภาพได้ ในขณะที่เดียวกันนักศึกษาจะต้องพัฒนาตนเองให้ยืดหยุ่น และมีความอดทนอดกลั้นต่อภูมิหลังและความสนใจของเพื่อนร่วมกลุ่มที่แตกต่างกัน และพยายามถกเถียงต่อรองกัน เพื่อสร้างวัตถุประสงค์การศึกษา ร่วมกันให้จงได้.